104256 ـ برخی از احکام ویژۀ بالغان

سوال

برادری دارم که ۱۵ سال دارد؛ از شما می‌خواهم پیامی برای او بنویسید و احکام شرعی مربوط به این دوره از سنش را از جهت بلوغ، طهارت، احتلام و دیگر مسائل مردان و هر آنچه به سن او مربوط می‌شود به او بفهمانید، زیرا شک دارم که این مسائل را بداند و می‌ترسم نمازش بدون طهارت باشد؛ همچنین برخی توصیه‌ها به او داشته باشید و از شما می‌خواهم دعا کنید تا الله دوست سودمندی را برایش فراهم آورد. جزاکم الله خیر الجزاء.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

از الله سبحانه و تعالی خواستاریم که برادرت و همۀ جوانان مسلمان را هدایت فرماید، و راه راست را به آنان الهام کند و سینه‌هایشان را بگشاید و کارهایشان را آسان گرداند.

دورۀ نوجوانی از مهمترین و خطرناکترین دوره‌هایی است که انسان در تمام زندگی خود از آن گذر می‌کند، چرا که انسان در این دوره دچار تغییرات جسمی، عقلی، عاطفی و جنسی می‌شود، و شیطان به‌شدت حریص است که او را در این مرحله به گمراهی بکشاند.

با بررسی و آگاهی از آنچه متخصصان تربیت در این زمینه گفته‌اند، دریافتیم که آنان به موارد زیر توصیه می‌کنند:

- پافشاری بر پیوند دادن این نوجوان با هم‌نشینان صالح؛ چرا که هم‌نشینی با نیکان، انسان را به صلاح و نیکی وا می‌دارد، و دوست انسان را به سوی خود می‌کشد؛ چنان‌که گفته‌اند:

عن المرء لا تسل وسل عن قرينه *** فكل قرين بالمقارن يقتدي

(دربارۀ شخص مپرس، بلکه دربارۀ همنشینش جویا شو؛ چرا که هر همنشینی از همنشین خود الگو می‌گیرد).

پس باید به دنبال جوانان راست‌کردار و پایبند به دین باشد تا در جمع آنان وارد شود، همراه با آنان به بندگی الله بپردازد، در نماز جماعت با آنان حاضر شود و به همراه آنان به طلب علم سودمند بپردازد.

از الله تعالی خواستاریم که برادرت را برای یافتن هم‌نشینان صالحی که او را بر کار خیر یاری رسانند و به آن تشویق کنند،

موفق بدارد.

- تلاش برای پر کردن وقت او با امور سودمند و مفید در دین و دنیا. او نباید فارغ و بی‌کار رها شود، چرا که بی‌کاری از بزرگترین تباه‌کننده‌ها در این مرحله است؛ مانند مشارکت دادن او در هرگونه فعالیت گروهی و هدفمندی که در اطرافتان وجود دارد تا اینگونه سود ببرد و سود برساند.
- مبادرت و شتاب در ازدواج او در صورت فراهم بودن شرایط؛ چرا که پیامبر ﷺ فرموده‌اند: «ای گروه جوانان! هر کس از شما توانایی ازدواج دارد، باید تشکیل خانواده دهد؛ چرا که این کار برای فروافکندن چشم [از گناه] مؤثرتر، و برای پاک‌دامنی استوارتر است؛ و هر کس توانایی آن را ندارد، پس بر او باد که روزه بگیرد، زیرا روزه برای او ([همانند] مهارکنندهٔ شهوت است)». به روایت بخاری (۵۰۶۶) و مسلم (۳۴۶۴).
- دعا کردنِ بسیار برای او جهت خیر، موفقیت و استواری.
- تشویق او به انجام طاعات و دوری از محرمات، شبهات و مکروهات.
- اجازه ندادن به او برای استفادهٔ نادرست از ابزارهای نوینِ در دسترس، و دور نگه داشتن او از آن‌ها مگر در موارد ناگزیر؛ برای نمونه، نباید به او اجازه داده شود که در مکانی جدا از اهل خانه، مانند یک اتاق بسته، به گشت‌وگذار در اینترنت بپردازد، و راهکار این امر آن است که دستگاه در مکانی عمومی در خانه قرار گیرد تا فرزند برای تماشای آنچه شایستهٔ دیدن نیست، تنها نماند.

این‌ها برخی از توصیه‌های سودمند در این زمینه است.

اما دربارهٔ واجبات شرعی که بر دوش شخصِ تازه‌بالغ قرار می‌گیرد، ذکر همهٔ آن‌ها با جزئیات در یک فتوا یا پاسخ امکان‌پذیر نیست؛ ولی ما به مهم‌ترینِ این واجبات اشاره می‌کنیم و سپس سؤال‌کننده را به برخی کتاب‌ها که می‌تواند در این زمینه از آن‌ها بهره ببرد ارجاع می‌دهیم و می‌گوییم:

نخست: با فرارسیدنِ بلوغ، پایبندی به تمامی احکام شرع ـ اعم از انجام مأمورات و دوری از منهیات ـ در حق شخص بالغ تثبیت می‌شود؛ بنابراین، خواندن نماز، روزهٔ ماه رمضان، پرداخت زکات (اگر شرایطش را داشته باشد) و حج بیت‌الله (اگر توانایی راه یافتن به آن را داشته باشد) بر او واجب می‌گردد.

و از آنجا که نماز جز با طهارت صحیح نیست؛ بر کسی که به سن تکلیف رسیده واجب است که احکام طهارت را نیز فرا گیرد؛ به دلیل این فرمودهٔ الله تعالی: إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ [مائده: ۶] (هرگاه به نماز برخاستید، صورت‌ها و دست‌هایتان را تا آرنج بشویید و بر سرهایتان مسح کنید و پاهایتان را تا قوزک بشویید).

و از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمودند: «نماز کسی که بی‌وضو شده است پذیرفته نمی‌شود تا آنکه

وضو بگیرد». مردی پرسید: ای ابوهریره، حَدَث (بی‌وضو شدن) چیست؟ فرمود: خارج شدن باد شکم (خواه صدادار باشد یا بی‌صدا). به روایت بخاری (۱۳۵).

و از ابن‌عمر رضی الله عنهما روایت است که فرمود: شنیدم رسول الله ﷺ می‌فرمودند: «هیچ نمازی بدون طهارت، و هیچ صدقه‌ای از مالِ حرام و غنیمتِ دزدی‌پذیرفته نمی‌شود». به روایت مسلم (۵۵۷).

و تبیین روش وضو در پاسخ سؤال شمارهٔ (11497) و همچنین احکام غسل جنابت در سؤال‌های شمارهٔ (10790) و (2648) گذشت.

اما دربارهٔ نواقض وضو، به پاسخ سؤال‌های شمارهٔ (14321) و (11591) مراجعه شود.

از دیگر مواردی که با بلوغ در انسان پدید می‌آید، روییدن موی زبر پیرامون شرمگاه و زیر بغل است، و از مواردی که رسول الله ﷺ دربارهٔ این دو سنت قرار داده‌اند: کندن موی زیر بغل و تراشیدن موی شرمگاه است، که تبیین این مسئله در سؤال‌های شمارهٔ (26266)، (202827) و (1177) گذشت.

دوم: هرگاه چیزی بر شخصِ مکلف واجب شود، آموختن احکام آن نیز بر او واجب می‌گردد؛ زیرا برای انسان ممکن نیست که امری را اجرا کند مگر پس از فهمِ آن و شناخت احکامش.

قرافی در «أنوار البروق» (۲/۱۴۸) می‌گوید: «غزالی در إحیاء علوم الدین و شافعی در رساله‌اش بر این امر اجماع را نقل کرده‌اند که برای مکلف جایز نیست به کاری اقدام کند مگر آنکه حکم الله را دربارهٔ آن بداند؛ پس هر کس خرید و فروش می‌کند، بر او واجب است آنچه را که الله در معامله معین و مشروع ساخته فرا گیرد، و هر کس چیزی را اجاره می‌دهد، بر او واجب است آنچه را که الله تعالی در اجاره مشروع کرده بیاموزد، و هر کس معاملهٔ قراض (مضاربه) انجام می‌دهد، بر او واجب است حکم الله تعالی را در مضاربه یاد بگیرد، و هر کس نماز می‌گزارد، بر او واجب است حکم الله تعالی را در آن نماز فرا گیرد و به همین ترتیب است طهارت و تمام گفتارها و کردارها؛ پس هر کس بیاموزد و بر مقتضای آنچه دانسته عمل کند، الله تعالی را دو طاعت برده است، و هر کس نداند و عمل نکند، الله را دو نافرمانی کرده است، و هر کس بداند و بر مقتضای علمش عمل نکند، الله تعالی را یک طاعت برده و یک نافرمانی کرده است». پایان نقل قول.

و آموختن تکالیف شرعی برای کسی که خداوند بر او آسان سازد، سهل و میسور است؛ پس انسان باید در آموختن علم سودمند و عمل به آن بکوشد و از پروردگار خویش توفیق و پایداری بطلبد.

والله اعلم.